

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА**

Е. Чабан

ЧАБАН ОЛЕНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 347.121.2

ПРАВО ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ НА ТАЄМНИЦЮ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне
право; міжнародне приватне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Івано-Франківськ – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Київському університеті права Національної академії наук України

Науковий керівник кандидат
юридичних наук, доцент

Кашинцева Оксана Юріївна,

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності Національної академії
правових наук України, завідувач відділу промислової власності

Офіційні опоненти: доктор юридичних
наук, професор **Кармаза Олександра
Олександрівна,** Апарат Верховної
Ради України,
головний консультант Головного юридичного управління;

кандидат юридичних наук, доцент

Сенюта Ірина Ярославівна,

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, завідувач
кафедри медичного права

Захист відбудеться «26» червня 2018 р. о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої
ради Д 20.149.01 в Приватному вищому навчальному закладі Університеті Короля
Данила за адресою: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Є. Коновальця, 35

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Приватного вищого навчального
закладу Університету Короля Данила за адресою: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Є.
Коновальця, 35

Автореферат розісланий «24» травня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Р.В.

Зварич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси є чинниками, які зумовлюють необхідність адаптації національного законодавства до стандартів та нормативів країн-членів Європейського Союзу та створення єдиного правового простору. Це стосується належного правового забезпечення особистих немайнових прав фізичної особи в цілому, і права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в Україні, зокрема. Принаймні зазначені інститути потребують ґрунтовного дослідження та правового аналізу. Так, в Угоді про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, приділяється значна увага розвитку співробітництва і приведення національного законодавства України у відповідність з європейськими стандартами у сфері громадського здоров'я (Глава 22), а також розвитку інформаційного суспільства (Глава 14), включаючи впровадження он-лайн послуг і електронної охорони здоров'я. Важливим аспектом останньої є наявність виваженого законодавчого механізму надання інформації та доступу до інформації, а також забезпечення конфіденційності відомостей як про стан здоров'я особи, так і інших відомостей, які є різновидом інформації про особу.

Водночас серед зазначених Президентом України у програмі «Стратегія реформ – 2020» першочергових напрямів розвитку та реформування визначено сферу охорони здоров'я. В рамках цієї програми увагу приділено також і належному забезпеченню права особи на здоров'я, а також інформаційним правам особи в сфері охорони здоров'я, включаючи і право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я. Це відображено в низці програмних документів, покликаних реформувати сферу охорони здоров'я в Україні. Серед них: Концепція розвитку системи громадського здоров'я, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1002-р., Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року, схвалена Указом Президента України від 9 лютого 2016 року № 42/2016, інші інструменти, якими втілюються основні засади Європейської політики «Здоров'я 2020: основи Європейської політики в підтримку дій держави та суспільства в інтересах здоров'я та благополуччя».

Питання доступу та контролю особою над медичною інформацією актуалізується також в контексті запланованого введення загальнообов'язкового медичного страхування. Вимоги медичної реформи, а також кількість законопроектів, зареєстрованих тільки за останні чотири роки свідчать про нагальну потребу в законодавчому регулюванні зазначених суспільних відносин, а відтак і близьку перспективу прийняття відповідного закону. Тож, інформація про стан здоров'я особи потребує відповідної регламентації і в контексті відносин між страховиком і страхувальником.

Незважаючи на значний науковий інтерес та увагу до особистих немайнових прав (О.Ю. Кашинцевої, О.В. Кохановської, В.В. Луця, Р.О. Стефанчука, З.В. Ромовської, Р.Б. Шишки) та правовідносин в сфері медицини (С.Б. Булеци, Р.А. Майданника, І.Я. Сенюти, С.Г. Стеценка, І.В. Шатковської) інформаційним відносинам в цілому, та лікарській таємниці як цивільно-правової категорії, зокрема, уваги приділено

недостатньо. Нагальною залишається необхідність структурування понятійного апарату, адже поняття, які використовуються в чинній законодавчій базі характеризуються різноплановістю та безсистемністю. Крім того, необхідним вбачається визначення статусу генетичних даних, а також порядку їх обробки. На особливу увагу заслуговують правові підстави обмеження права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, класифікація суб'єктів досліджуваного права з урахуванням різних факторів, таких як вік, професійна діяльність, дієздатність, сімейний стан тощо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тема дисертаційного дослідження співзвучна як Пріоритетним напрямкам розвитку правової науки на 2011–2015 роки, так і Пріоритетним напрямкам розвитку правової науки на 2016–2020 роки Національної академії правових наук України, зокрема, таким аспектам, як «Становлення й розвиток правових механізмів забезпечення та захисту прав людини», «Особливості реалізації, механізми забезпечення й гарантій основних суб'єктних цивільних прав та законних інтересів особи», «Розвиток нових галузей права та законодавства, серед яких і медичне право».

Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі галузевих правових наук Київського університету права НАН України згідно з планами науково-дослідної роботи на тему: «Державно-правове регулювання суспільних відносин в умовах нових глобалізаційних викликів: вітчизняні та міжнародні реалії» (протокол № 4 від 23.02.2016 р.) (номер державної реєстрації U11U004745).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення змісту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, особливостей його здійснення в залежності від віку, професійної діяльності, сімейного стану, дієздатності, публічності та інших факторів; забезпеченні ефективної охорони зазначеного права на основі як національних, так і міжнародних наукових здобутків в сфері теорії права, галузевих досліджень, біоетиці; удосконаленні нормативно-правової бази України, що регулює інформаційні відносини в сфері охорони здоров'я.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі *задачі*:

- проаналізувати генезу доктринальних досліджень права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я та сформулювати визначення понять «право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я», «лікарська таємниця»;
- дослідити нормативне закріплення права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в законодавстві України;
- надати характеристику дії права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в часі, просторі та за колом осіб;
- розробити класифікацію суб'єктів права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я;
- визначити особливості здійснення права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в залежності від віку, професійної діяльності, сімейного стану, дієздатності та інших факторів;
- з'ясувати суб'єктну приналежність інформації про стан розвитку ембріону, дитини в утробі матері та специфіку здійснення права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я при застосуванні допоміжних репродуктивних технологій;

- окреслити специфіку представництва особи з питань, пов'язаних із здоров'ям; - охарактеризувати об'єкт права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я; - запропонувати принципи обробки інформації про стан здоров'я, включаючи і генетичні дані людини;

- розкрити особливості цивільно-правового захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я;

- сформулювати та формалізувати пропозиції щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства.

Об'єктом дослідження є цивільні правовідносини у сфері охорони права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я.

Предметом дослідження є цивільно-правове регулювання права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в Україні.

Методи дослідження. У дослідженні було використано загальнонаукові та спеціальні наукові методи пізнання правових явищ, а саме: історико-правовий, порівняльно-правовий, формально-логічний, системно-структурний, теоретико-прогностичний, статистичний. Формально-логічний метод використовувався як спосіб аргументації наукових висновків та пропозицій з удосконалення законодавства, а саме сприяв формулюванню авторського визначення понять «право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я», «лікарської таємниці», «інформації», визначенню змісту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я. Завдяки системно-структурному методу було здійснено структурування існуючого понятійного апарату, визначення права особи на таємницю про стан здоров'я та поняття лікарської таємниці (підрозділи 1.1, 2.3). За допомогою порівняльно-правового методу визначено спільні та відмінні ознаки досліджуваного права та окремих його аспектів в законодавстві України, Французькій Республіці, Великої Британії (підрозділи 1.1, 2.2, 2.3, 3.2), а відтак і різних правових системах, зокрема, у системі континентального та прецедентного права. Історико-правовий метод було використано для демонстрації генези наукових вчень та законодавчого врегулювання права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в Україні та Французькій Республіці (підрозділи 1.1, 1.2). Теоретико-прогностичний метод надав можливість запропонувати перспективну модель ефективної системи функціонування права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в Україні.

Нормативно-правову основу дослідження становлять нормативно-правові акти конституційного, цивільного, цивільного-процесуального, адміністративного та кримінального законодавства України, міжнародні договори у сфері захисту прав людини, директиви та регламенти ЄС стосовно автоматизованої обробки персональних даних, Угода про асоціацію України з ЄС.

Теоретико-методологічною основою дисертаційної роботи стали наукові здобутки вітчизняних дослідників (Ч.Н. Азімова, І.В. Арістової, О.А. Банчука, Н.Б. Болотіної, С.Б. Булеци, О.О. Кармази, О.В. Грищука, О.В. Дзери, О.П. Донченко, О.Ю. Кашинцевої, О.Л. Копиленка, В.О. Котюка, О.В. Кохановської, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця, Р.А. Майданника, Н.М. Оніщенко, З.В. Ромовської, І.Я. Сенюти, С.Г. Стеценка, Р.О. Стефанчука, Є.О. Харитонова, І.В. Шатковської, Р.Б. Шишки, А.М. Шульги та ін.) та дослідження закордонних науковців (С.І. Агієвець (С.И. Агиевец), А.І.

Акопова (А.И. Акопова), С.С. Алексеєва (С.С. Алексеева), С.І. Архіпова (С.И. Архипова), І.К. Блюнчлі (Johann Kaspar Bluntschli), Том Л. Бошам (Tom L. Beauchamp), Дж. Ван Бюрен (J. Van Buren), Марі Вільпар (Marie Wilpart), Г.В.Ф. Гегеля (Г.В.Ф. Гегеля), Н.Л. Дювернуа (Н.Л. Дювернуа), Дж. Дабена (J. Dabin), Л. Дюгі (L. Duguit), Л.О. Красавчикової (Л.О. Красавчиковой), Ганса Кельзена (H. Kelsen), С.О. Комарова (С.А. Комарова), Крістофера Кордесса (Christopher Cordess), Ф. Калдікотт (F. Caldicott), Леона Мішу (L. Michoud), Люсьєн Нувінк (L. Nouwynk), В.С. Нерсесянца (В.С. Нерсесянца), Ф. де Савіньї (F. De Savigny), І.Л. Петрухіна (И.Л. Петрухина), Г.Ф. Шершеневича (Г.Ф. Шершеневича), Дж. Р. Чайлдреса (J. R. Childress), Дж. Хардвіга (J. Hardwig) та ін.

Емпіричною основою дисертаційного дослідження стала практика Європейського суду з прав людини, матеріали судової практики, розміщені в Єдиному державному реєстрі рішень України, прецеденти Великої Британії.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертаційній роботі вперше в сучасному цивільному праві досліджено право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в Україні та окремих Європейських країнах, в якій уточнено теоретичні аспекти та сформульовано пропозиції щодо удосконалення вітчизняного законодавства в зазначеній сфері. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в таких положеннях:

вперше:

- сформульовано авторське визначення поняттю «право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я» як міжгалузевий концепт, що уточнений в міжнародних та національних актах, забезпечений спеціальним суб'єктом та презумпцією заборони поширення (конфіденційністю);

- розроблено визначення поняттю «інформація про пренатальний стан здоров'я особи» як повідомлення, які містять відомості про стан розвитку ембріону, дитини в утробі матері. Такі відомості є складовим елементом інформації про стан здоров'я матері (батьків), а відтак і таємниці про стан її (їх) здоров'я. Водночас зазначені відомості є складовим елементом інформації про стан здоров'я та таємниці про стан здоров'я дитини з моменту набуття нею правосуб'єктності;

- запропоновано поняття «спільної лікарської таємниці», яким об'єднуються випадки повідомлення інформації про стан здоров'я особи в процесі надання їй медичної допомоги та (або) медичної послуги різними медичними працівниками та (або) закладами охорони здоров'я за згодою або без явно вираженої згоди такої особи задля ефективності медичної послуги та (або) допомоги;

- доведено необхідність імплементації поняття «спільної інформації про стан здоров'я» і «спільної таємниці про стан здоров'я», якими об'єднуються випадки повідомлення інформації про стан здоров'я декільком особам, які виступають правомочними суб'єктами «спільної таємниці про стан здоров'я», і водночас вони є зобов'язаними по відношенню один до одного зберігати зазначену інформацію у таємниці. Це стосується, зокрема, інформації про розвиток ембріону, дитини в утробі матері при застосуванні таких допоміжних репродуктивних технологій як сурогатне материнство. Інформація про стан розвитку ембріону, дитини в утробі матері, а також

безпосередньо інформація про стан здоров'я матері повідомляється самій сурогатній матері, генетичним батькам, чоловіку сурогатної матері (якщо вона заміжня);

- внесено пропозицію встановити на законодавчому рівні заборону збирання та обробки генетичних даних страховими компаніями, роботодавцями тощо. Адже такі дані людини мають особливий статус і є характеристикою стану здоров'я людини або можливого стану здоров'я як окремого індивіда, так і цілої родини, та можуть бути використані задля прогнозування змін у стані здоров'я у майбутньому, а отже, можуть використовуватись в дискримінаційних цілях;

- рекомендовано внести зміни до Сімейного кодексу України (далі – СК України) в частині обізнаності наречених про стан свого здоров'я. Запропоновано зобов'язати осіб, які планують зареєструвати шлюб, повідомити один одного про стан свого здоров'я до подання заяви на реєстрацію шлюбу. Адже інформація про стан здоров'я вбачається істотною і такою, яка безпосередньо може впливати на рішення про одруження; *удосконалено:*

- визначення поняття лікарської таємниці як будь-якого конфіденційного повідомлення, яке містить відомості, сприйняті органами чуття або які є очевидними і зрозумілими особі під час виконання нею професійних обов'язків в процесі надання медичної допомоги або медичної послуги, і яке має оброблятися у передбаченому законом порядку. Такою конфіденційною інформацією є персональні дані особи, інформація про особисте та сімейне життя як особи, яка звертається за медичною допомогою та (або) послугою, так і її близьких, родичів; факт звернення за медичною допомогою та (або) послугою; будь-які відомості про стан здоров'я та емоційні переживання особи щодо стану здоров'я, генетичні дані тощо;

- класифікацію зобов'язаних суб'єктів права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, а саме запропоновано виділити осіб, яким інформація про стан здоров'я стає відомою під час виконання професійних обов'язків (медичні, фармацевтичні, адміністративні працівники, працівники освіти, страхових компаній, органів дізнання, досудового слідства, судді тощо); осіб, яким інформація стала відома незалежно від їх професійних або службових обов'язків (родичі померлої особи, довірені особи з питань здоров'я, подружжя, наречені, батьки, законні представники осіб, визнаних у встановленому законом порядку недієздатними, особи, що отримали доступ до лікарської таємниці помилково тощо); державу;

- принципи обробки інформації про стан здоров'я особи в Україні; сформульовано такі принципи, як законність (збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, використання і поширення інформації про стан здоров'я особи мають бути законними та правомірними); юридична та технічна обізнаність у сфері обробки інформації про стан здоров'я особи (суб'єкт, який має доступ до зазначеної інформації має бути обізнаним із відповідальністю за порушення законодавства в сфері обробки інформації про стан здоров'я особи, а також володіти необхідними навичками та здібностями для коректної роботи із відповідними технічними програмами інформаційних баз даних); інтегрованість і співрозмірність (доступ до інформації про стан здоров'я особи, а також поширення такої інформації мають бути інтегрованими; застосовані заходи для розкриття інформації про стан здоров'я особи мають бути співрозмірними досягненню визначеної мети);

- положення щодо подвійного статусу подружжя, наречених, родичів фізичної особи, яким повідомляється інформація про стан здоров'я особи. Вказані особи одночасно виступають правомочними та зобов'язаними суб'єктами права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я;

- аргументацію доцільності імплементації у національне законодавство інституту «довіреної особи з питань здоров'я». У повнолітньої дієздатної особи має бути право призначити довірену особу з питань здоров'я, яка може бути одним із батьків, родичем (близькою особою) або лікуючим лікарем і до якої необхідно звертатись для отримання згоди на лікування у випадках, коли особа сама не може висловитись щодо лікування та (або) надати згоду на лікування та (або) отримувати інформацію про стан здоров'я. Довірена особа з питань здоров'я висловлюється не від свого імені, вона висловлює волю особи, яка її призначила, у випадках, коли сама особа не може це зробити; *дістало подальший розвиток:*

- ідея А.В. Панова про те, що родичі померлої особи мають бути наділені безумовною можливістю отримувати інформацію про стан здоров'я особи, яка померла. І в зазначеному випадку йде мова не про відсутність лікарської таємниці після смерті пацієнта, а про додаткову імплементацію правомірного розкриття інформації про стан здоров'я особи після смерті такої особи;

- твердження щодо доцільності пояснювати безпосередньо малолітній особі засобами адаптованими до рівня розвитку дитини та в межах допустимих для сприйняття малолітньою особою інформацію про стан її здоров'я;

- наукові ідеї щодо віднесення держави до зобов'язаних суб'єктів; доведено, що одним із зобов'язаних суб'єктів права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я є держава;

- наукова позиція Р.О. Стефанчука про доцільність закріплення на законодавчому рівні спеціального правового модулю «фізична особа публічного права», а також запропоновано імплементувати модуль «публічна фізична особа», під якою слід розуміти фізичну особу публічного права, а також будь-яку іншу особу, яка відіграє певну роль у громадському житті, чи-то в галузі мистецтва, соціальної сфері, спорті чи будь-якій іншій сфері і діяльність якої оприлюднюється;

- особливості здійснення права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в залежності від віку, професійної діяльності, сімейного стану, дієздатності особи;

- наукові положення про те, що неправомірне поведінка особи у професійній діяльності може бути причиною санкціонованого розкриття інформації про стан її здоров'я в цілях суспільної доцільності та збереження благополуччя населення в цілому.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні висновки, зроблені в рамках даної роботи, можуть бути використані безпосередньо для розвитку вітчизняної науки цивільного, медичного права, біоетики; впроваджені в навчальний процес, зокрема, включені до програми спецкурсів орієнтованих на студентів медичних та юридичних спеціальностей. Крім того, результати дослідження в подальшому можуть бути основою для використання та впровадження у юридичну термінологію та нормотворчу практику України.

Положення та пропозиції даного дисертаційного дослідження були враховані в рамках організації науково-дослідної діяльності Інститутом психології імені Г.С. Костюка НАПН України (акт впровадження Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України від 10 травня 2017 року), а також в адвокатській практиці під час надання окремих юридичних послуг та консультацій (акт впровадження Адвокатського об'єднання «МАСТЕРС» від 15 травня 2017 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею. Викладені в дослідженні положення, пропозиції, рекомендації та висновки, що виносяться на захист, зроблені дисертанткою самостійно.

Апробація результатів дисертації. Дисертація обговорювалась на засіданні кафедри галузевих наук Київського університету права НАН України, де виконувалось дослідження. Основні висновки та результати роботи було оприлюднено на науковопрактичних конференціях, конгресах та інших заходах, зокрема: VII Міжнародній науково-практичній конференції «Європейська юридична освіта і наука» (м. Київ, 12–14 жовтня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Захист прав медичних і фармацевтичних працівників як запорука захищеності прав пацієнтів» (м. Київ, 26–27 квітня 2013 р.); П'ятому Національному Конгресі з біоетики (м. Київ, 23–25 вересня 2013 р.); Всеукраїнській конференції «Розвиток Європейських стандартів прав і свобод людини в Україні: теорія і практика» (м. Черкаси, 20–21 листопада 2014 р.); Шостому Національному Конгресі з біоетики (м. Київ, 27–30 вересня 2016 р.); III Науково-практичній конференції «Актуальні наукові дослідження сучасної юридичної науки: теорія та практика» (м. Київ, 18 березня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 20-річчю від дня створення юридичного факультету НУДПСУ «Розвиток юридичної науки: проблеми та перспективи» (м. Кошице, Словацька Республіка, 03–06 травня 2016 р.; публікація тез – у виданні м. Лондон); Міжнародній конференції «Міжнародні та національні правові проблеми, що виникають при реалізації програм допоміжних репродуктивних технологій» (м. Київ, Американський дім, 29 вересня 2017 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення, висновки і практичні рекомендації дисертаційного дослідження опубліковано у 17 публікаціях, серед них: 10 наукових статей, з яких 8 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, та 2 статті в інших виданнях України (включаючи 7 статей українською мовою, 2 – англійською мовою і 1 – французькою мовою); а також 7 тез доповідей на науково-практичних конференціях та конгресах (включаючи конференцію за кордоном).

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, які поділені на 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 222 сторінки, із них основного тексту – 163 сторінок, список використаних джерел викладено на 25 сторінках (254 найменувань), 4 додатки на 17 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито стан наукової розробки права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, подано характеристику об'єкта, предмета та методологічної основи дослідження, визначено його мету і завдання, сформульовано наукову новизну та викладено основні положення, які виносяться на захист, висвітлено практичне значення й апробації результатів дослідження, зазначені публікації за темою дисертації.

Розділ 1 «Право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в системі особистих немайнових прав» складається з трьох підрозділів та присвячений визначенню права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я як предмета цивільного права, а також дослідженню права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я як цивільно-правової категорії.

У *підрозділі 1.1 «Проблеми у визначенні права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я»* досліджено понятійний апарат, який застосовується як у національному, так і зарубіжному цивільному праві. Проаналізовано такі поняття, як «лікарська таємниця», «медична таємниця», «професійна таємниця», «служба таємниця», «конфіденційність відомостей про стан здоров'я», «право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я».

Зроблено висновок, що лікарську таємницю слід визначити як будь-яке конфіденційне повідомлення, яке містить відомості, сприйняті органами чуття, або які є очевидними і зрозумілими особі під час виконання нею професійних обов'язків в процесі надання медичної допомоги або медичної послуги, і яке має оброблятися у передбаченому законом порядку. Такою конфіденційною інформацією є персональні дані особи, інформація про особисте та сімейне життя як особи, яка звертається за медичною допомогою та (або) послугою, так і її близьких, родичів; факт звернення за медичною допомогою та (або) послугою; будь-які відомості про стан здоров'я та емоційні переживання особи щодо стану здоров'я, генетичні дані, тощо. Запропоновано визначення поняття «право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я» та нову редакцію ч. 1 ст. 286 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України).

У *підрозділі 1.2 «Нормативно-правове забезпечення права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в Україні»* суб'єктивне право, що є предметом дослідження, проаналізовано з позиції його нормативно-правового закріплення. Наведено міжнародно-правові документи, якими визначається зміст такого права та підстави його законного обмеження. Досліджено відповідні конституційні норми, нормативно-правові акти цивільного, сімейного, трудового, адміністративного та кримінального права.

Розвиваючи наукову позицію С. Шевчука доведено, що право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я входить в «інформаційну складову» права на повагу до приватного життя.

Обґрунтовано, що право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, гарантоване на рівні міжнародних документів, на національному рівні охороняється положеннями Конституції України, а також забезпечується нормативно-правовими актами різних галузей права. Відтак, право фізичної особи на таємницю про стан

здоров'я є об'єктом правового регулювання суспільних відносин різних сфер життєдіяльності людини. Що свідчить про комплексність та багатогалузевість досліджуваного права.

У підрозділі 1.3 «Дія права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в часі, просторі і за колом осіб» обґрунтовується важливість фіксації часу виникнення та припинення права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я. Адже право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, як і будь-яке інше право виникає, існує, здійснюється і припиняється в певних часових рамках. Право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, як одне із особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи і яке тісно пов'язано із самою фізичною особою, належить їй від народження. Водночас доведено, що інформація про стан здоров'я особи може виникати до народження такої особи. У такому випадку йдеться про інформацію про пренатальний стан здоров'я.

Моментом припинення права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я є момент смерті мозку. Поділяється позиція інших дослідників про те, що право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я може «переживати» носія і набувати статусу посттанативного права. Посттанативне право особи на таємницю про стан здоров'я виникає у родичів та близьких померлої особи в момент смерті такої особи. Водночас, обґрунтовано, що родичі померлої особи мають бути наділені безумовною можливістю отримувати інформацію про стан здоров'я особи, яка померла. І в такому випадку йде мова не про відсутність лікарської таємниці після смерті пацієнта, а про додаткову імплементацію правомірного розкриття інформації про стан здоров'я особи після смерті такої особи. Поділяється позиція інших дослідників стосовно того, що моментом припинення посттанативного права особи на таємницю про стан здоров'я є момент смерті останньої особи-носія зазначеного права.

Розділ 2 «Дуалістична правова природа права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я», який складається з чотирьох підрозділів, присвячений характеристиці правомочних та зобов'язаних суб'єктів, об'єкту права, що є предметом дослідження, а також видам права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я.

У підрозділі 2.1 «Зміст права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я» проаналізовано право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я як право природне та позитивне; визначено структуру досліджуваного права.

Підкреслено, що визначаючи зміст права увага має приділятися не тільки праву особи на таємницю про стан здоров'я як «позитивному праву», але й праву «як свободі» та «мірі свободи». Наголошено на взаємозумовленості та взаємозалежності природного та позитивного права. Адже, з одного боку, природне право є певним джерелом, «поштовхом» для формулювання та прийняття закону, з іншого – ефективно існування природного права без належної зовнішньої регламентації, тобто без закону, є проблематичним.

Обґрунтовано, що право особи на невтручання в її особисте та сімейне життя, складовою частиною якого є інформація про стан здоров'я, виникає разом із людиною, та джерелом цього права є сама природа людини, тобто в широкому розумінні це є природним правом. А регламентація зазначеного права як певної міри свободи одного суб'єкта і несвободи іншого, наявність правомочного та

зобов'язаного суб'єктів, класифікація зазначених суб'єктів, деталізація об'єкту, захист такого права вже є прерогативою позитивного права.

Підрозділ 2.2 «Суб'єкти права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я» містить дослідження правомочних суб'єктів права, що є предметом наукової уваги, а також їх класифікацію в залежності від факторів, які можуть впливати на особливості здійснення права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я.

Доведено, що правомочним суб'єктом права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я є кожна фізична особа, проте, ступінь та повнота здійснення зазначеного права – різні в залежності від віку, професійної діяльності, сімейного стану, дієздатності та деяких інших факторів. За віковим критерієм запропоновано виділити таких правомочних суб'єктів права на таємницю про стан здоров'я, як: малолітня особа, яка є носієм права (визнається володільцем права); неповнолітня особа, яка є носієм права та має правомочності часткового здійснення (використання) права та повнолітня особа, яка є носієм права та здійснює зазначене право у повному обсязі. Аргументовано доцільність пояснювати безпосередньо малолітній особі засобами адаптованими до рівня розвитку дитини та в межах допустимих для сприйняття малолітньою особою інформацію про стан її здоров'я. В залежності від обраної професії запропоновано розрізняти суб'єктів, які мають повне право на таємницю про стан здоров'я та суб'єктів, зазначене право яких обмежене у зв'язку із обраною професійною діяльністю. Крім того, зроблено висновок про те, що неправомірна поведінка особи у професійній діяльності може бути причиною санкціонованого розкриття інформації про стан здоров'я особи в цілях суспільної доцільності та збереження благополуччя населення в цілому.

Підтримуючи необхідність закріплення спеціального правового модулю «фізична особа публічного права», доведено доцільність імплементації в національне законодавство інституту «публічної фізичної особи», під якою слід розуміти фізичну особу публічного права, а також будь-яку іншу особу, яка відіграє певну роль у громадському житті, чи-то в галузі мистецтва, соціальній сфері, спорті чи будь-якій іншій сфері. Це особи, професійна діяльність яких зазвичай постійно оприлюднюється й оцінюється громадськістю, що пояснюється самою суттю публічної професії. В залежності від здатності особи самостійно усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними (дієздатності), виділено суб'єктів, які самостійно реалізують право на таємницю про стан здоров'я та суб'єктів, які реалізують таке право спільно з опікуном, піклувальником.

Обґрунтовано доцільність імплементації в національне законодавство інституту довіреної особи з питань здоров'я.

До зобов'язаних суб'єктів права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я запропоновано відносити як фізичні, так і юридичні особи, у тому числі і державу. Підкреслено подвійний статус подружжя, наречених, родичів фізичної особи, яким повідомляється інформація про стан здоров'я особи; довіреної особи з питань здоров'я. Вказані особи одночасно виступають правомочними та зобов'язаними суб'єктами права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я.

Підрозділ 2.3 «Об'єкт права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я» присвячений характеристиці блага, яке становить об'єкт досліджуваного права, тобто

інформації. Так, приділено увагу безпосередньо і поняттю інформація як цивільноправової категорії. Солідаризуючись з Є.В. Петровим, А.Г. Дідух та іншими дослідниками запропоновано визначити інформацію як повідомлення, які містять відомості. Такі повідомлення є результатом інтелектуальної діяльності людини та результатом сприйняття навколишнього світу органами чуття людини, відносини з приводу яких врегульовані нормами цивільного права, та які можуть бути представлені у формі, придатній для сприйняття їх іншими людьми.

Об'єктом права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я визначено будь-які відомості, побачені, почуті, сприйняті іншим чином та зрозумілі у процесі надання медичної допомоги та (або) медичної послуги. Такими відомостями, перш за все, є персональні дані особи, яка звернулася за медичною допомогою та (або) медичною послугою, безпосередньо відомості медичного характеру – факт звернення за медичною допомогою та (або) послугою, будь-які відомості про стан здоров'я особи, включаючи емоційні відчуття та переживання пов'язані із станом здоров'я особи, відомості про генетичні дані особи, інформація про приватне та сімейне життя тощо.

У підрозділі 2.4 «Види права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я» проаналізовано еволюцію відносин між лікарем і пацієнтом та наголошено, що лікарська таємниця та право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я не можуть бути абсолютними. Адже зазначені права не мають вступати в конфлікт із правом іншої особи на здоров'я, правом на достовірну і своєчасну інформацію про стан здоров'я населення, а також про наявні та можливі фактори ризику для здоров'я, їх ступінь тощо.

Визначено поняття «спільної лікарської таємниці», яким об'єднуються випадки повідомлення інформації про стан здоров'я особи в процесі надання їй медичної допомоги та (або) медичної послуги різними медичними спеціалістами та (або) медичними закладами за згодою або без чітко висловленої згоди такої особи задля ефективності медичної послуги та (або) допомоги.

В залежності від обраної професійної діяльності особи запропоновано виділити повне та обмежене право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я.

Наголошено, що на рівні закону неможливо передбачити вичерпний перелік випадків, коли інформація про стан здоров'я особи може санкціоновано розкриватись, тому запропоновано одночасно з нормативно-правовим закріпленням конкретних обставин поширення інформації акцентувати увагу і на загальних правилах та принципах обробки інформації про стан здоров'я особи.

Сформульовано принципи обробки інформації про стан здоров'я особи, а також запропоновані певні виключення для обробки генетичних та біометричних даних людини.

Розділ 3 «Захист права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я» складається з трьох підрозділів, які присвячені дослідженню понять охорона та захист, визначенню змісту захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, основних проблем захисту права, що є предметом дослідження, у тому числі і через призму немайнової (моральної) шкоди. Також досліджено національну судову практику та прецеденти Європейського суду з прав людини у справах, пов'язаних із порушенням права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я.

У підрозділі 3.1 «Методологічні засади захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я» проаналізовано загальнотеоретичні питання щодо правового захисту і його змісту, співвідношення понять «правова охорона» і «правовий захист», «форма захисту» та «спосіб захисту». Солідаризуючись із позицією інших дослідників, обґрунтовано авторську позицію про те, що захист права є правомочністю у складі суб'єктивного права. Реалізує правомочність захисту правомочна особа, носій відповідного суб'єктивного порушеного, невизнаного або оспорюваного права, використовуючи та (або) застосовуючи певні форми та способи захисту.

Наголошено, що об'єктом захисту досліджуваного права є безпосередньо право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, суб'єктом захисту є кожна фізична особа, право на таємницю про стан здоров'я якої порушується, не визнається або оспорується.

У підрозділі 3.2 «Форми та способи захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я» проаналізовані окремі цивільно-правові способи захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я. Доведено, що такий спосіб захисту як визнання права є актуальним для захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я. Адже незважаючи на те, що зазначене право належить кожній особі від народження, ряд факторів, пов'язаних із віком особи, дієздатністю, професійною діяльністю особи, впливає на межі здійснення досліджуваного права і робить його зміст нечітко визначеним в певних аспектах суспільних відносин. Більш того, вважаючи невизнання права як можливу складову порушення права, визнання права як спосіб захисту буде мати актуальність для застосування в комплексі із іншими способами захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я. Водночас підтримано існуючу наукову позицію про те, що поновити становище стосовно права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, яке існувало до порушення, вкрай складно. По-перше, шкода особі в тому чи іншому ступені вже завдана, а по-друге, інформацію про стан здоров'я, яку несанкціоновано розголошено, і таємницю, яку порушено, повернути у вихідний стан неможливо. Це пов'язано насамперед із специфікою об'єкта досліджуваного права.

Досліджено питання відшкодування немайнової (моральної) шкоди, проаналізовані поняття «моральна шкода» за законодавством України та «компенсація за страждання» за законодавством Французької Республіки та Великої Британії; різні підходи до визначення моральної шкоди в практиці і законодавстві. Сформульовано пропозиції щодо внесення змін до законодавства з метою підвищення ефективності вирішення питання відшкодування моральної шкоди судом на національному рівні.

У підрозділі 3.3 «Вплив прецедентів цивільно-правового захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я на формування правозастосовної практики» проаналізовано окремі прецеденти Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) щодо біоетичних проблем в цілому та збереження конфіденційності відомостей про стан здоров'я зокрема, задля використання основних висновків у національній правозастосовній практиці.

Увагу зосереджено на рішеннях ЄСПЛ «Пек проти Великої Британії», «Видавництво «Плон» проти Франції», «Пантелеєнко проти України», «Л.Л. проти Франції», якими формулюються прецедентні норми співвідношення права суспільства на інформацію і права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, презумпція поваги суду до приватного життя фізичної особи.

Підкреслено, що під час розгляду судової справи доцільним і законним розкриття інформації про стан здоров'я особи є тільки у випадках, коли воно дійсно впливає на розгляд справи, і без застосування інформації про стан здоров'я особи вирішення справи належним чином не було б можливим.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертаційного дослідження викладені загальні підсумки та пропозиції щодо регулювання та забезпечення права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, зокрема:

1. Лікарську таємницю запропоновано визначити як будь-яке конфіденційне повідомлення, яке містить відомості, сприйняті органами чуття або які є очевидними і зрозумілими особі під час виконання нею професійних обов'язків в процесі надання медичної допомоги або медичної послуги, і яке має оброблятися у передбаченому законом порядку. Такою конфіденційною інформацією є персональні дані особи, інформація про особисте та сімейне життя як особи, яка звертається за медичною допомогою та (або) послугою, так і її близьких, родичів; факт звернення за медичною допомогою та (або) послугою; будь-які відомості про стан здоров'я та емоційні переживання особи щодо стану здоров'я, генетичні дані тощо.

2. Право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в позитивному праві визначено як міжгалузевий концепт, що уточнений в міжнародних та національних актах, забезпечено спеціальним суб'єктом та презумпцією заборони поширення (конфіденційністю). У зв'язку із цим ч. 1 ст. 286 ЦК України рекомендовано доповнити сформульованим визначенням та викласти в такій редакції: «1. Право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я визначається як міжгалузевий концепт, що уточнений в міжнародних та національних актах, забезпечений спеціальним суб'єктом та презумпцією заборони поширення (конфіденційністю). Фізична особа має право на таємницю про стан здоров'я, факт звернення за медичною допомогою та або медичною послугою, а також про інші відомості, які вважаються лікарською таємницею».

3. Право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, гарантоване на рівні міжнародних документів, на національному рівні охороняється положеннями Конституції України, а також забезпечується нормативно-правовими актами різних галузей права, що свідчить про комплексність та багатогалузевість досліджуваного права. Адже зазначене немайнове благо, що забезпечує природне існування фізичної особи, яке не може бути відчуженим, здійснюється особою самостійно, незалежно від соціального статусу, сімейного стану та професійної діяльності. Водночас воно може зазнавати певних обмежень, але виключно у випадках, передбачених законом.

А відтак, право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я є об'єктом правового регулювання суспільних відносин різних сфер життєдіяльності людини.

4. Право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, як і будь-яке інше право виникає, існує, здійснюється і припиняється в певних часових рамках. Право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я належить особі від народження. Проте, доведено, що сама інформація про стан здоров'я виникає ще до моменту народження – йдеться про інформацію про розвиток ембріону, а згодом і розвиток дитини в утробі матері. Таку інформацію запропоновано відносити до складового елементу інформації про стан здоров'я матері, а відтак і до таємниці про стан її здоров'я. Водночас зазначена інформація має вважатись складовим елементом інформації про стан здоров'я дитини з моменту набуття нею правосуб'єктності. В цьому випадку йдеться про інформацію про пренатальний стан здоров'я особи.

5. Незважаючи на те, що право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я як особисте немайнове право припиняється в момент смерті особи, обов'язок зберігати лікарську таємницю залишається. Адже в момент смерті особи виникає посттанативне право на таємницю про стан здоров'я у родичів померлої особи. І припиняється зазначене право в момент смерті останньої особи – носія посттанативного права.

6. Солідаризуючись із позицією зазначеною дослідниками раніше, обґрунтовано те, що родичі померлої особи мають бути наділені безумовною можливістю отримувати інформацію про стан здоров'я особи, яка померла.

7. Враховуючи особистий немайновий характер права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, правомочним суб'єктом такого права є кожна фізична особа. Проте ступінь та повнота здійснення зазначеного права можуть відрізнятись в залежності від віку, професійної діяльності, сімейного стану, дієздатності, та деяких інших факторів.

8. За віковим критерієм виділяються такі правомочні суб'єкти права на таємницю про стан здоров'я, як: малолітня особа, яка є носієм права (визнається володільцем права); неповнолітня особа, яка є носієм права та має правомочності часткового здійснення (використання) права та повнолітня особа, яка є носієм права та здійснює зазначене право у повному обсязі. Аргументовано необхідність доповнити відповідні нормативно-правові акти регламентацією прав малолітньої та неповнолітньої особи на інформацію про стан свого здоров'я та на таємницю про стан здоров'я. Доведено доцільність пояснювати безпосередньо малолітній особі засобами адаптованими до рівня розвитку дитини та в межах допустимих для сприйняття малолітньою особою інформацію про стан її здоров'я у зв'язку із чим зроблено пропозицію доповнити ст. 285 ЦК України відповідними положеннями.

9. В залежності від обраної професії розрізняються суб'єкти, які мають повне право на таємницю про стан здоров'я та суб'єкти, зазначене право яких обмежене у зв'язку із обраною професійною діяльністю. Крім того, неправомірне поведінка особи у професійній діяльності може бути причиною санкціонованого розкриття інформації про стан здоров'я особи в цілях суспільної доцільності та збереження благополуччя населення в цілому.

10. Підтримуючи необхідність закріплення спеціального правового модулю «фізична особа публічного права», автор вважає доцільним імплементувати в національне законодавство також інститут «публічної фізичної особи», під якою варто розуміти фізичну особу публічного права, а також будь-яку іншу особу, яка відіграє певну роль у громадському житті, чи-то в галузі мистецтва, соціальній сфері, спорті, чи будь-якій іншій сфері. Це особи, професійна діяльність яких, зазвичай, постійно оприлюднюється й оцінюється громадськістю, що пояснюється самою суттю публічної професії.

11. Право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, безпосередньо сімейним статусом, не обмежується. Обґрунтовано, що на повідомлення інформації про стан здоров'я повнолітньої дієздатної особи третій особі, навіть, якщо мова йде про партнера, чоловіка або дружину, має бути отримана згода такої особи, за винятком заходів, яких може вживати лікар для запобігання поширення ВІЛ та в інших випадках для забезпечення благополуччя населення. Водночас запропоновано внести зміни до СК України в частині обізнаності наречених про стан свого здоров'я. Зокрема, запропоновано зобов'язати осіб, які планують зареєструвати шлюб, повідомити один одного про стан свого здоров'я до подання заяви на реєстрацію шлюбу. Адже інформація про стан здоров'я вбачається істотною і такою, яка безпосередньо може впливати на рішення про одруження.

12. В залежності від здатності особи самостійно усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними (дієздатності) виділяються суб'єкти, які самостійно реалізують право на таємницю про стан здоров'я та суб'єкти, які реалізують таке право спільно з опікуном, піклувальником.

13. Доведено доцільність імплементування в національне законодавство інституту довіреної особи з питань здоров'я. Запровадження такого інституту, з одного боку, полегшить місію лікарів (вони не мають приймати рішення самостійно і замість пацієнта), з іншого боку, завдяки участі довіреної особи з питань здоров'я зберігається повага до волі пацієнта. Адже довірена особа з питань здоров'я висловлюється не від свого імені, а від імені довірителя у відповідності із цінностями та побажаннями, висловленими раніше довірителем.

14. Зобов'язаними суб'єктами права на таємницю про стан здоров'я виступають як фізичні, так і юридичні особи, у тому числі і держава. Запропоновано класифікацію зобов'язаних суб'єктів права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я: особи, яким інформація про стан здоров'я стає відомою під час виконання професійних обов'язків (медичні, фармацевтичні, адміністративні працівники, працівники освіти, страхових компаній, органів дізнання тощо); особи, яким інформація стала відома незалежно від їх професійних або службових обов'язків (родичі померлої особи, довірені особи з питань здоров'я, подружжя, наречені, батьки, законні представники осіб, визнаних у встановленому законом порядку недієздатними, особи, що отримали доступ до лікарської таємниці помилково, тощо); держава.

15. Обґрунтовано подвійний статус подружжя, наречених, сурогатної матері (у випадку сурогатного материнства), родичів фізичної особи, яким повідомляється інформація про стан здоров'я особи; довіреної особи з питань здоров'я. Вказані особи

одночасно виступають правомочними та зобов'язаними суб'єктами права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я.

16. Об'єкт права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я визначено як повідомлення, які містять будь-які відомості, побачені, почуті, сприйняті іншим чином та зрозумілі у процесі надання медичної допомоги та (або) медичної послуги. Такими відомостями є персональні дані особи, яка звернулася за медичною допомогою та (або) медичною послугою, безпосередньо відомості медичного характеру – факт звернення за медичною допомогою та (або) послугою, будь-які відомості про стан здоров'я особи, включаючи емоційні відчуття та переживання пов'язані із станом здоров'я особи, інформація про приватне та сімейне життя, відомості про генетичні дані особи. Систематизовані випадки санкціонованого розкриття лікарської таємниці.

17. Сформульовано такі принципи обробки інформації про стан здоров'я особи в Україні: законність (збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, використання і поширення інформації про стан здоров'я особи мають бути законними та правомірними); юридична та технічна обізнаність у сфері обробки інформації про стан здоров'я особи (особа, яка має доступ до зазначеної інформації має бути обізнаною із відповідальністю за порушення законодавства в сфері обробки інформації про стан здоров'я особи, а також володіти необхідними навичками та здібностями для коректної роботи із відповідними технічними програмами інформаційних баз даних); інтегрованість і співрозмірність (доступ до інформації про стан здоров'я особи; а також поширення такої інформації мають бути інтегрованими; застосовані заходи для розкриття інформації про стан здоров'я особи мають бути співрозмірними досягненню визначеної мети).

18. Доведено, що генетичні дані людини є специфічним об'єктом права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, які потребують особливих правил обробки. Саме тому на національному законодавчому рівні пропонується встановити заборону щодо збирання та обробки відомостей про генетичні дані особи страховиками та роботодавцями, навіть, не зважаючи на згоду самої особи – суб'єкта зазначених даних. У зв'язку із цим пропонується внести зміни до Закону України «Про захист персональних даних», визначивши окремий режим обробки генетичних та біометричних даних, а також до Закону України «Про страхування».

19. Визначено поняття «спільної лікарської таємниці», яким об'єднуються випадки повідомлення інформації про стан здоров'я особи в процесі надання їй медичної допомоги та (або) медичної послуги різними медичними працівниками та або закладами охорони здоров'я за згодою або без явно вираженої згоди такої особи задля ефективності медичної послуги та (або) допомоги.

20. Об'єктом захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я є безпосередньо право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, суб'єктом захисту є кожна фізична особа, право на таємницю про стан здоров'я якої порушується, не визнається або оспорується.

21. Класифікаційними одиницями захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я є форма захисту та спосіб захисту. Солідаризуючись з позицією інших дослідників, під формою захисту розуміється комплекс внутрішньо погоджених організаційних заходів по захисту суб'єктивних прав і охоронюваних законом

інтересів. Щодо форм захисту, підтримано існуючу класифікацію, згідно якої форми захисту відносять до юрисдикційних та неюрисдикційних.

22. Доведено, що такий спосіб захисту як визнання права є актуальним для захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я. Адже незважаючи на те, що таке право належить кожній особі від народження, ряд факторів, пов'язаних із віком особи, дієздатністю, професійною діяльністю особи, впливає на межі здійснення зазначеного права і робить його зміст нечітко визначеним в певних аспектах суспільних відносин. Більш того, вважаючи невизнання права як можливу складову порушення права, визнання права як спосіб захисту буде мати актуальність для застосування в комплексі із іншими способами захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я.

23. Підтримуючи позицію дослідників, висловлену раніше, аргументовано, що поновити становище стосовно права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, яке існувало до порушення, вкрай складно. По-перше, шкода особі в тому чи іншому ступені вже завдана, а по-друге, інформацію про стан здоров'я, яку несанкціоновано розголошено, і таємницю, яку порушено, повернути у вихідний стан неможливо. Це пов'язано насамперед із специфікою об'єкта досліджуваного права.

24. Запропоновано виключити вичерпний перелік суб'єктів правопорушення, які наводяться у ст. 172⁸ Кодексу України про адміністративні правопорушення. Адже передбачити чіткий повний перелік осіб, які можуть вчинити правопорушення, досить важко; а його наявність суттєво обмежує коло суб'єктів, які можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку із виконанням службових повноважень в рамках зазначеної статті. Крім того, вбачається доцільним на рівні закону підвищити штрафні санкції за зазначене правопорушення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Чабан О.А. Правові підстави обмеження права публічної фізичної особи на таємницю про стан здоров'я. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2013. № 3 (71). С. 29–34.
2. Чабан О.А. Лікарська таємниця у приватному та публічному праві. Часопис Київського університету права. 2014. № 1. С. 215–219.
3. Чабан О.А. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на права людини в сфері охорони здоров'я. Часопис Київського університету права. 2015. № 1. С. 191–194.
4. Чабан О.А. Повага до права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я у відносинах між лікарем, пацієнтом і страховиком. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2015. № 2. С. 83–88.
5. Chaban O.A. Peculiarity of individual right to health data within the family. Часопис Київського Університету права 2015 № 2. С. 220–222.
6. Chaban O.A. Duty of confidentiality and duty of openness in the health law of Ukraine and UK. Теорія і практика інтелектуальної власності: наук.-практ. журнал. 2016. № 3. С. 48–54.

7. Chaban O.A. Est-ce que l'implementation de «la personne de confiance» en droit médical en Ukraine est indispensable? Часопис Київського університету права. 2016. № 2. С. 234–236.
8. Чабан О.А. Право особи на таємницю про стан здоров'я як природне та позитивне право. Право.ua. 2016. № 2. С. 175–178.
9. Чабан О.А. Пасивні суб'єкти права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я. Часопис Київського університету права. 2017. № 2. С. 220–222.
10. Чабан О.А. Дія в часі права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я. Наше право (Our Law). 2017. № 3 С. 132–138.
11. Чабан О.А. Лікарська таємниця у французькій правовій доктрині. Європейська юридична освіта і наука: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12–14 жовт. 2012 р.). Київ: Вид-во «Ліра – К», 2012. С. 107–109.
12. Чабан О.А. Право публічної особи на таємницю про стан здоров'я крізь призму біоетики. П'ятий національний конгрес з біоетики: матеріали V Нац. конгресу з біоетики (м. Київ, 23–25 верес. 2013 р.). Київ: Нац. наук. центр з медико-біотехнічних проблем НАН України, 2013. С. 200.
13. Чабан О.А. Прецеденти цивільно-правового захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я. Розвиток Європейських стандартів прав і свобод людини в Україні: теорія і практика: зб. тез доповідей Всеукраїнської конф. (м. Черкаси, 20–21 лист. 2014 р.). Черкаси: СУЕМ, 2014. С. 70–73.
14. Чабан О. А. Поняття «Тяжка хвороба» як юридичний факт в законодавстві України. Актуальні наукові дослідження сучасної юридичної науки: теорія та практика: зб. матеріалів III Наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 берез. 2016 р.). Київ: Вищий навч. заклад «Університет економіки та права «КРОК», 2016. С. 193–196.
15. Чабан Е.А. Государство как обязанный субъект права физического лица на тайну о состоянии здоровья. Development of jurisprudence: problems and prospects: зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф. присвяченої 20 річчю від дня створення юридичного факультету УДФСУ (Словацька Республіка – Україна, 03–06 May 2016). Лондон: МАНВО, 2016. С. 21–23.
16. Чабан О.А. Особливості реалізації права на таємницю про стан здоров'я обмежено дієздатної або недієздатної особи. Шостий національний конгрес з біоетики: матеріали VI Нац. конгресу з біоетики (м. Київ, 27–30 верес. 2016 р.). Київ: Нац. наук. центр з медико-біотехнічних проблем НАН України, 2016. С. 42.
17. Чабан О.А. Особливості здійснення права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я при застосуванні програм допоміжних репродуктивних технологій. Міжнародні та національні правові проблеми, що виникають при реалізації програм допоміжних репродуктивних технологій: матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 29 верес. 2017 р.). Київ: Американський Дім, 2017. С. 5, 10.

АНОТАЦІЯ

Чабан О.А. Право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в Україні. –
На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Приватний вищий навчальний заклад Університет Короля Данила, Івано-Франківськ, 2018.

Дисертація присвячена дослідженню права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я в Україні.

Основними питаннями, яким приділено увагу в дослідженні є упорядкування існуючого понятійного апарату, з'ясування приватноправової сутності права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я шляхом визначення його змісту, факторів, які впливають на обсяг здійснення права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, класифікації правомочних та зобов'язаних суб'єктів права, що є предметом дослідження. Проаналізовано дію права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я у часі, просторі та за колом осіб. Обґрунтовано, що інформація про стан здоров'я особи може з'являтися до набуття особою правосуб'єктності, а також «переживати» особу.

Надано змістовну характеристику об'єкту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я. Виділено такі специфічні складові елементи права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я як генетичні дані особи. Сформульовано принципи обробки інформації про стан здоров'я особи в цілому, та генетичних даних, зокрема. Запропоновано на законодавчому рівні встановити заборону обробки генетичних даних окремими суб'єктами, у зв'язку із чим внести зміни до Законів України «Про захист персональних даних», «Про страхування» та ін.

Проаналізовано особливості і проблеми захисту права фізичної особи на таємницю про стан здоров'я на сучасному етапі розвитку українського суспільства в контексті запровадження електронної охорони здоров'я та приведення національного законодавства у відповідність із основними нормами ЄС. Прикладом досліджених прецедентів у справах Європейського суду з прав людини покликано удосконалити правозастосовчу практику.

Ключові слова: лікарська таємниця, право фізичної особи на таємницю про стан здоров'я, професійна таємниця, особисте немайнове право, конфіденційність, приватність, електронна охорона здоров'я, посттанативне право.

АННОТАЦІЯ

Чабан Е.А. Право физического лица на тайну о состоянии здоровья в Украине.

– На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Частное высшее учебное заведение Университет Короля Данила, Ивано-Франковск, 2018.

Диссертация посвящена исследованию права физического лица на тайну о состоянии здоровья в Украине.

Основными вопросами, которым уделено внимание в рамках данного исследования, являются структурирование и упорядочение существующего

понятийного аппарата, определение частноправовой сущности права физического лица путем определения его содержания, факторов, которые влияют на объем осуществления права физического лица на тайну о состоянии здоровья, классификации правомочных и обязанных субъектов права, которые являются предметом исследования. Проанализировано действие права физического лица на тайну о состоянии здоровья во времени, пространстве и по кругу лиц. Доказано, что информация о состоянии здоровья лица может появляться до возникновения правосубъектности лица, а также может «переживать» субъект.

Представлена содержательная характеристика объекта права физического лица на тайну о состоянии здоровья. Выделены такие специфические элементы объекта изучаемого права как генетические данные. Сформулированы принципы обработки информации о состоянии здоровья в целом и генетических данных, в частности. Внесено предложение запретить обработку генетических данных лица отдельными субъектами, в связи с чем внести изменения в Законы Украины «О защите персональных данных», «О страховании» и некоторые другие.

Проанализированы особенности и проблемы защиты права физического лица на тайну о состоянии здоровья на современном этапе развития украинского общества в контексте внедрения электронной охраны здоровья и приведения национального законодательства в соответствие с основными нормами ЕС. Примером исследованных прецедентов в делах Европейского суда по правам человека предлагается усовершенствовать правоприменительную практику в сфере общественных отношений, которые являются предметом исследования.

Ключевые слова: врачебная тайна, право физического лица на тайну о состоянии здоровья, профессиональная тайна, личное неимущественное право, конфиденциальность, приватность, электронная охрана здоровья, постнативное право.

SUMMARY

Chaban O.A. Right to the health data secrecy in Ukraine. – *On the right of the manuscript.*

The thesis for obtaining the scientific degree of candidate of science in law, speciality 12.00.03 – civil law and civil procedure; family law; international private law. – Private higher education institution King Danylo University, Ivano-Frankivsk, 2018.

The thesis is devoted to the analysis of the health data confidentiality right of a natural person in Ukraine, to the notions of medical secret, professional secret, privacy and confidentiality. The author underlines and defines the factors that influence on the scale of realization of the health data confidentiality right of a natural person in Ukraine. These are age, professional activity, marital status, legal capacity of the person and others. The scientific attention was given also to the subjects of the health data confidentiality right, their classification and to the object of the right under examination. It is also concluded that the object of the right to the health data secrecy constitutes any information seen, heard, perceived by other means and or understood during the medical assistance and or medical service provided to the person. This information includes personal data of the person seeking medical help and or service, medical and health data including the fact of

seeking medical help and or service, health data itself, emotional state related to the health, genetic data, information on private and family life etc.

It is proven that the genetic data constitutes the special element of the health data requiring a different way of processing the said data. It is offered to amend the current legislation such as the Law of Ukraine On Insurance, the Law of Ukraine On personal data protection and some others by prohibiting the processing of the genetic data by Insurance companies, employers etc. in order to prevent the discrimination on the ground of genetic information.

The peculiarities of the health data protection and defense are analyzed, the problematic issues related to the e-health implementation and harmonization of national legislation to the EU law are examined. The precedents and court practice are studied in order to perfect the principles of the medical confidentiality in legal and medical practice in Ukraine.

Keywords: medical secret, health data confidentiality right of a natural person, professional secret, personal non-property right, confidentiality, privacy, e-health, postmortem right.